

Právní nauka

PRÁVNÍ NORMA

Právo jako normativní systém

Právo je způsob jak ovlivňovat lidské chování prostřednictvím právních norem (systém normativní regulace lidského chování)

Normativní regulace zařazuje každé lidské chování za stanovených podmínek do jedné z normativních kategorií:

- zakázané
- přikázané
- indiferentní (ponechané na vůli adresáta)

Právní norma je pravidlo, na jehož základě můžeme konkrétní lidské chování zařadit do jedné z normativních kategorií. Aby právní normy byly účinné, jsou propojeny v systému, ve kterém nedodržení normy způsobuje následky označované jako sankce

Vazba na státní moc

- stát vytváří právní normy a stanoví sankce za jejich nedodržení
- prostřednictvím svých orgánů zabezpečuje jejich uplatňování

Funkce práva

- zabránit vzniku konfliktů ve společnosti
- zorganizovat činnosti, které lze z pozice státní moci vykonávat efektivněji než z pozice jednotlivce
- zabezpečit určitý minimální standart státním občanům

Struktura právní normy

Hypotéza

obsahuje logický výrok, jehož vyhodnocením zjistíme, zda se daná norma v příslušné situaci použije (předpoklady, podmínky, příčiny, důvody).

Podmínková část normy

Dispozice

Stanoví právní následek, který nastane, jestliže je splněna hypotéza normy

- zavazující (zakazující, příkazující) a opravňující
- definiční – skutečnost, která se může vyskytnout v právní normě (vlastnictví, platnost smlouvy)
- kolizní (kterým právním řádem se budou vztahy řídit) a intertemporální (uplatňují se u novelizace)
- Organizační – vytvářejí organizace a definují jejich pravomoc a působnost

Sankce

Třetí složka právní normy nebo samostatná právní norma

§ 1723 NOZ

Závazek vzniká ze smlouvy, z protiprávního činu, nebo z jiné právní skutečnosti, která je k tomu podle právního řádu způsobilá.

Hypotéza – jestliže existuje smlouva, protiprávní čin nebo jiná právní skutečnost

Dispozice – potom je přikázáno, aby vznikl závazek

§ 1970 NOZ

Po dlužníkovi, který je v prodlení se splácením peněžitého dluhu, může věřitel, který řádně splnil své smluvní a zákonné povinnosti, požadovat zaplacení úroku z prodlení, ledaže dlužník není za prodlení odpovědný. Výši úroku z prodlení stanoví vláda nařízením; neujednají-li strany výši úroku z prodlení, považuje se za ujednanou výše takto stanovená.

Sankce – dlužníkovi dovoluje požadovat úrok z prodlení

Normy kogentní a dispozitivní

Kogentní právní normy

Jejich použití nemůže být omezeno ani vyloučeno projevem odchylné vůle. Zavazují výhradně své adresáty a dispozice těchto norem se uplatní vždy, když je splněná hypotéza.

Dispozitivní právní normy

Ponechávají subjektům volnost, aby si dispozici upravili odlišně
Dispozitivnost může mít různý rozsah (zcela vyloučit, nebo jenom odlišně upravit, nebo upravit jedním směrem)

NOZ -§ 1 (2)Nezakazuje-li to zákon výslovně, mohou si osoby ujednat práva a povinnosti odchylně od zákona; zakázána jsou ujednání porušující dobré mravy, veřejný pořádek nebo právo týkající se postavení osob, včetně práva na ochranu osobnosti.

Působnost právních norem

Věcná působnost – vymezení okruhu právních poměru

např. §9 NOZ „Občanský zákoník upravuje osobní stav osob.

Soukromá práva a povinnosti osobní a majetkové povahy se řídí občanským zákoníkem v tom rozsahu, v jakém je neupravují jiné právní předpisy. K zvyklostem lze hledět tehdy, dovolává-li se jich zákon.“

Osobní působnost – vymezuje subjekty, ke kterým se vztahují právní normy

Prostorová působnost – vymezuje právní poměry podle toho kde k nim dochází

Např. normy občanského práva působí zásadně na státním území ČR pokud se nebude jednat o právní poměr s cizím prvkem

Časová působnost právní normy

Platnost právní normy – publikovaná ve Sbírce zákonů

Účinnost právní normy - okamžik, kdy z právní normy za stanovených podmínek vyplývají oprávnění a právní povinnosti pro příslušné subjekty. Účinnost právní normy tedy označuje dobu, od které je nutno podle právní normy postupovat

Občanský zákoník vs. Nový občanský zákoník

1. Na právní poměr se bude nadále aplikovat právní norma, která byla účinná již v době vzniku právního poměru
2. Vznik právních poměrů se posoudí podle dřívějších právních předpisů a jejich obsah se posoudí podle norem obsažených v novějším. Řešení právních poměrů týkajících se práv osobních, rodinných a věcných
3. Podle nové právní úpravy se posoudí nejen obsah právního poměru, ale i jeho vznik (*např. § 3070 Zemřel-li zůstavitel po dni nabytí účinnosti tohoto zákona a odporuje-li jeho pořízení pro případ smrti právním předpisům účinným v době, kdy bylo učiněno, považuje se za platné, vyhovuje-li tomuto zákonu.*)

Prameny práva I.

Mezinárodní smlouvy

Právo Evropské unie

Normativní právní akty

- Ústava a ústavní zákony**
- Zákony**
- Zákonná opatření senátu**
- Nařízení vlády**
- Vyhlášky ministerstev**
- Obecně závazné vyhlášky zastupitelstev územní samosprávy**

!!!!!!!K nepsaným normám lze přihlížet pouze tehdy, pokud právní předpis jejich využití umožňuje

- Soudní rozhodnutí**
- Obyčej**
- Zásady**

Podmínky normativního právního aktu

- Pravomoc a působnost orgánu, který akt vydal
- Postup, jímž byl akt vytvořen
- Publikace aktu právem stanovenou formou

Prameny práva II.

Soudní rozhodnutí

K ustálené rozhodovací praxi je soud povinen přihlížet, jestliže rozhoduje věc podle analogie práva s cílem dospět k dobrému uspořádání práv (§100odst. 2 NOZ)

Každý, kdo se domáhá právní ochrany, může důvodně očekávat, že jeho právní případ bude rozhodnut obdobně jako jiný právní případ, který již byl rozhodnut a který se s jeho právním případem shoduje v podstatných znacích; byl-li právní případ rozhodnut jinak, má každý, kdo se domáhá právní ochrany, právo na přesvědčivé vysvětlení důvodu této odchylky (§ 13 NOZ)

Obyčej

Zavedená praxe stran (tj. mezi určitými smluvními stranami dochází k opakovanému navazování smluvních vztahů)

Např. určení právního následku, který byl právním jednáním vyvolán (§ 545)

Určení doby plnění (§ 602)

Prameny práva – zásady soukromého práva

✓ **Autonomie vůle osob soukromého práva**

Je na samostatných osobách soukromého práva, jak si svá osobní, rodinná a majetková práva a povinnosti soukromoprávní povahy uspořádají

Většina norem má dispozitivní charakter

Zakázána jsou ujednání porušující dobré mravy a veřejný pořádek

Dobré mravy

Limitují individuální autonomii vůle osob

-Jednání které je v rozporu s dobrými mravy může být neplatné (§ 580)

-Jednání které je ve zjevném rozporu s dobrými mravy, může být absolutně neplatné

Limitují orgány aplikující právo při jejich rozhodovací činnosti

-Výklad a použití právního předpisu nesmí být v rozporu s dobrými mravy a nesmí vést ke krutosti nebo bezohlednosti urážející obyčejné lidské cítění.

-Zjevné zneužití práva nepožívá právní ochrany

Veřejný pořádek

Sleduje zachování stěžejních základů právního řádu v demokratické společnosti

Prameny práva – zásady soukromého práva

✓ **Rovné postavení osob soukromého práva**

Zásada platí pro všechny osoby soukromého práva

✓ **Zákaz nikoho nepoškodit, resp. nikomu neškodit**

Každá osoba se soukromého práva se může ve společnosti chovat libovolně tak, jak sama uzná za vhodné. Svým chováním nesmí poškozovat jinou osobu

✓ **Zákaz nikdo nesmí pro nedostatek věku, rozumu nebo závislost svého postavení utrpět nedůvodnou ujmu; nikdo nesmí zároveň bezdůvodně těžit z vlastní neschopnosti k újmě a tíži druhých**

✓ **Závaznost slibu a uzavřené smlouvy**

Smlouvy mají být dodržovány a v případě, že ten kdo daný slib (uzavřenou smlouvu) porušil musí nést příslušnou formou odpovědnosti

Prameny práva – zásady soukromého práva

✓ **Prevence**

Vyžadují-li to okolnosti případu nebo zvyklosti soukromého života, je každý povinen počínat si při svém konání tak, aby nedošlo k nedůvodné újmě na svobodě, životě, zdraví nebo na vlastnictví jiného. (§ 2901 NOZ)

✓ **Poctivosti a dobré víry**

Má se za to, že ten, kdo jednal určitým způsobem, jednal poctivě a v dobré víře

✓ **Kdo vykonává své soukromé subjektivní právo, ten nikomu neškodí, včetně zjevného zneužití práva**

Zjevné zneužití práva nepožívá právní ochrany (§ 8 NOZ)

✓ **Ochrana slabší strany**

Interpretace právní normy

Skutečný obsah právní normy je třeba z textu dovodit procesem **interpretace** (výkladem)

Gramatické

Pomocí jazykových a pravopisných pravidel

Logické

Vychází z pravidel a metod právní logiky

Systematické

Vyvozuje argumenty z umístění interpretovaného textu v určité souvislosti (v kterém právním předpisu, v které části hlavy, oddílu)

Historické

Původní motivace zákonodárce

Teleologické

Snaží se dovodit takovou právní normu, která bude nejlépe vyhovovat současným popř. budoucím potřebám praxe

Kolize právních norem

LEX SUPERIOR DEROGAT INFERIORI (vyšší zákon ruší nižší)

V případě rozporu mezi normami různé právní síly, je třeba použít bezprostředně normu vyšší právní síly (stejný pramen práva) nebo aplikační přednost (různé prameny práva).

LEX SPECIALIS DERAGAT GENERALI (zákon zvláštní ruší obecný)

Jedná se o zdánlivý rozpor

LEX POSTERIOR DEROGAT PRIORI (zákon pozdější ruší dřívější)

Odstranění nebo zrušení norem se může stát explicitně (zákonodárce výslovně zastaralou normu zruší tj. deroguje) nebo implicitně (zákonodárce přijme novou normu, která se vztahuje na stejný okruh případů, její dispozice je však neslučitelná s dispozicí dřívější)

Úplnost práva

Vše co není výslovně povoleno, je zakázáno

Platí při uplatňování státní moci

Vše co není zakázáno je povoleno

Platí pro postavení jednotlivců

Analogie – v právním řádu najdeme normu, která je svým obsahem a účelem řešené situaci nejbližší.

Analogie zákona a analogie práva

Analogie zákona – jestliže nelze případ rozhodnout na základě výslovného ustavení zákona, posoudí se podle ustanovení, které se týká právního případu co do obsahu a účelu posuzovanému právnímu případu nejbližšího“ tj. v právním řádu najdeme normu, která je svým obsahem a účelem řešené situaci nejbližší.

Analogie práva – nelze-li případ podřadit ani pod obdobnou normu v takovém případě se posoudí právní případ podle principů spravedlnosti a zásad, na nichž spočívá tento zákon, tak, aby se dospělo se zřetelem k zvyklostem soukromého života a s přihlédnutím k stavu právní nauky i ustálené rozhodovací praxi k dobrému uspořádání práv a povinností.